

”Tuntui kivalta, kivalta katsoa itseä”

Kokemuksia audiovisuaalisista laitteista
kehitysvammaisten teatteriryhmässä

Sara Weck

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2020

Sosiaalian koulutusohjelma
Sosionomi

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomikoulutus

WECK, SARA:

”Tuntui kivalta, kivalta katsoa itseä”

Kokemuksia audiovisuaalisista laitteista kehitysvammaisten teatteriryhmässä

Opinnäytetyö 41 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Toukokuu 2020

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten KIRSI-hankkeen teatteritoimintaan osallistuvat kehitysvammaiset henkilöt kokevat tarinoiden keräämiseen hyödynnettävien audiovisuaalisten laitteiden käytön ryhmätoiminnan aikana. Audiovisuaalisista laitteista mukana olivat ääninauhuri ja videokamera. Työn tarkoituksena oli lisäksi selvittää, miten käytössä olevat laitteet soveltuvat teatteriryhmäläisten tarinoiden tallentamisvälineiksi. Laadullista tutkimusaineistoa kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla ja osallistuvalla havainnoinnilla. Parihaastattelu toteutettiin kolmen eri tapaamiskerran aikana. Aineiston sisällönanalyysissä käytettiin aineistolähtöistä lähestymistapaa.

Kehitysvammaisten teatteriryhmäläiset eivät kiinnittäneet audiovisuaalisiin laitteisiin huomiota, eikä laitteiden käytöllä ollut vaikutusta heidän toimintaansa. Laitteet osana teatteriryhmätoimintaa koettiin positiivisena asiana ja mahdollisuutena tallentaa teatteriryhmäläisten kokemukset, ajatukset ja tunteet, kuten he itse haluavatkin. Käytössä olleet audiovisuaaliset laitteet toimivat tarinoiden tallentamisessa hyvin.

Johtopäätöksenä voi todeta, että audiovisuaaliset laitteet voivat olla teatteriryhmässä mukana edistämässä osallisuutta. Laitteiden käyttöominaisuuksiin ja toimintoihin tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota, jotta kehitysvammaisten henkilöiden elämäntarinoita saataisiin tallennettua laadukkaaksi, jatkohyödynnettäväksi aineistoksi. Käytössä olevien laitteiden käyttöominaisuudet ja toiminnot mahdollistavat erilaisten tarinankerrontatapojen tallentamisen ja yhdenvertaisen taiteen tekemisen.

Asiasanat: kokemukset, audiovisuaaliset laitteet, kehitysvamma, tarinateatteri, osallisuus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Social Services

SARA, WECK:

“It felt nice, nice to look at yourself”

Experiences with audiovisual equipment in a theatre group
for intellectually disabled

Bachelor's thesis 41 pages, appendices 2 pages
May 2020

The aim of the thesis was to find out how people with intellectual disabilities participate in theatre activities of the KIRSI project. How they react to audiovisual equipment used in recording stories during group activities. Audiovisual equipment included a voice recorder and a video camera. The aim of the study was also to determine whether the equipment used was suitable for recording the stories of such theatre group. Qualitative research material was collected through semi-structured thematic interviews and participatory observation. Pair interview was conducted during three different meetings. A data-driven approach was used in the content analysis of the data.

The theatre group did not pay attention to the audiovisual equipment, and so did not affect the activities. Rather the group perceived the audiovisual equipment mainly as a positive feature and an opportunity to record experiences, feelings and stories as they wanted.

In conclusion, the use of audiovisual equipment can be a positive tool for promoting inclusion. However, attention should be paid to the features and functions of the devices in order capture the life stories as high-quality material that can be further utilized. Usability and functionality of audiovisual equipment promote inclusion and enable the recording of different ways of storytelling and the making of equal art.

Key words: experiences, audiovisual equipment, intellectual disability, playback theatre, inclusion

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	KESKEISET KÄSITTEET JA TEORIA	6
	2.1 Kehitysvammaisuus	6
	2.2 Kokemus ja tunteet	7
	2.3 Osallisuus.....	9
	2.4 Audiovisuaaliset aineistot.....	11
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	13
	3.1 KIRSI – moniammatillinen teatterihanke	13
	3.2 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	14
	3.3 Tutkimusongelma ja kysymykset.....	15
4	TOTEUTUS.....	16
	4.1 Laadullinen tutkimus	16
	4.2 Aineiston analysointi	17
	4.3 Tutkimusaineiston hankinta.....	19
	4.4 Teatteriryhmäkerrat.....	21
5	TULOKSET	23
	5.1 Audiovisuaaliset laitteet tarinoiden tallentajina	23
	5.2 Teatteriryhmäläisten kokemuksia.....	26
	5.3 Tunteet osana tarinateatteria	27
	5.4 Osallisuus teatteriryhmässä	29
6	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	31
7	POHDINTA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET.....	40
	Liite 1. Tutkimuslupa	40
	Liite 2. Haastattelulomakkeen kysymykset	41

1 JOHDANTO

Yleissopimuksella vammaisten henkilöiden oikeuksista pyritään edistämään vammaisten henkilöiden asemaa yhteiskunnassa. Sopimuksen osapuolet tunnustavat ja toteuttavat toimia varmistaakseen vammaisten henkilöiden oikeuden osallistua yhdenvertaisesti kulttuurielämään käyttääkseen luovia ja älyllisiä lahjojaan. (Yleissopimus vammaisten... 2016.)

Opinnäytteen yhteistyötahona toimii Teatteri Telakan ja Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n KIRSI – moniammatillinen teatterihanke ja hankkeen teatteriryhmätöimintä. Hankkeen tavoitteena on tehdä saavutettava ja esteetön näyttämöteos alusta loppuun sekä vahvistaa ja tukea kehitysvammaisen aikuisen kokemusmaailmaa ja vuorovaikutustaitoja. Teatterilähtöinen työskentely rohkaisee esittämään omia mielipiteitä ja toimimaan tasavertaisena kansalaisena siten, että oikeus osallistua ja tulla kuulluksi toteutuu. Moniammatillinen tiimi ja kehitysvammaiset teatteriryhmäläiset tekevät taidetta tasavertaisina taiteentekijöinä pyrkien välittämään kehitysvammaisten henkilöiden elämäkokemuksia ja tarinoita kaikille esittävän taiteen keinoin. Teatteritoiminnan aikana kerätään kehitysvammaisten henkilöiden elämäkokemuksia talteen tarinoiden muodossa.

Teatterihankkeen ryhmätöiminnassa käytetään audiovisuaalisia menetelmiä kokemustarinoiden tallentamisvälineenä. Tämän opinnäytteen tavoitteena ja tarkoituksena oli selvittää ja tuottaa tietoa siitä, miten KIRSI-hankkeen teatteritoimintaan osallistuvat kehitysvammaiset henkilöt kokevat tarinoiden keräämisessä hyödynnettävien audiovisuaalisten laitteiden käytön ryhmätöiminnan aikana. Työn tarkoituksena oli myös selvittää, miten käytössä olevat audiovisuaaliset laitteet soveltuvat tarinoiden tallentamisvälineiksi. Toiminnalla pyritään edistämään osallisuutta ja sitä, että teatteritoimintaan osallistuvien henkilöiden kokemukset sekä eri tarinankerrontatavoin ilmaistut kokemustarinat tulevat tallennetuiksi sellaisena kuin teatteriryhmäläiset haluavatkin. Tärkeää myös on, että kehitysvammaiset henkilöt saavat käyttää luovuuttaan ja älykkyyttään myös taiteentekijöinä ja että heidän osallisuutensa ja vaikutusmahdollisuutensa yhteiskunnassa paranevat. (Yleissopimus vammaisten... 2016.)

2 KESKEISET KÄSITTEET JA TEORIA

2.1 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuudella tarkoitetaan vaikeutta ymmärtää ja oppia asioita. Kehitysvammaisuus voi johtua monista erilaisista syistä kuten perintötekijöistä, äidin raskausajan ongelmista tai lapsuusiän sairaudesta. (Kehitysvammaliitto 2016.)

Suomessa käytetään Maailman terveysjärjestö WHO:n tautiluokitusta ICD-10. Tautiluokituksessa kehitysvammaisuus määritellään tilaksi, jossa henkinen suorituskyky on epätäydellinen tai estynyt. Puutteellisesti kehittyneitä ovat erityisesti kehitysiässä ilmaantuvat kyvyt eli kielelliset, sosiaaliset ja motoriset taidot. Kehitysvammaisuus jaetaan neljään eri asteeseen: lievä, keskivaikea, vaikea ja syvä kehitysvammaisuus. Kehitysvammaisuuteen voi liittyä myös muita fyysisiä tai psyykkisiä häiriöitä, lisävammoja tai sairauksia. (Verner 2020.) Yksilöillä on usein rajoitustensa ohella myös hyvin kehittyneitä taitoja eli vahvuuksia. Erilaiset kehitysvammaisuuden piirteet tulevat esiin muun muassa henkilöön kohdistuvien odotusten, tukitoimien sekä tilanne- ja olosuhdetekijöiden muuttuessa. Kehitysvammaisuus näkyy yksilön psykososiaalisessa toimintakyvyssä ja siihen vaikuttavat ihmisen elämönhallintataidot, henkilön älykkyys, terveydentila, osallistumismahdollisuudet ja sosiaaliset roolit sekä toimintaympäristö. Vamman aiheuttamia esteitä ja rajoitteita voidaan kuitenkin lieventää tai poistaa esimerkiksi erilaisin tukitoimin ja apuvälinein. Kehitysvammaisen henkilö on pohjimmiltaan samanlainen henkilö kuin kaikki muutkin. Vammaisen henkilön mahdollisuuksia rajoittavat usein riippuvuus muista ihmisistä, ennakkoluulot, asenteet sekä yhteiskunnan asettamat esteet, ei itse kehitysvammaisuus. (Verner 2020.)

Psykologi Heikki Seppälän (2017, 54) mukaan kehitysvammaisen henkilön toimintakykyyn liittyvät yksilön taidot, tarpeet ja tunteet. Kehitysvamma tai kehitysviivästymä näkyy usein käyttäytymisen oireina tai taidollisina puutteina henkilön vuorovaikutustaitojen ja tunne-elämän kehityksessä (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri n.d..) Kehitysvammaisen henkilö ei aina ole täysin kykenevä kuvailemaan sanallisesti miltä hänestä tuntuu. Kommunikaatiotaidot vaihtelevat vammaisuuden tason ja harjaantumisen mukaan sujuvasta kommunikoinnista

miltei täydelliseen kontaktikyvyttömyyteen tai non-verbaaliin toimintaan. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 198.) Vaikeasti vammaisen tunnereaktiot voivat olla pieniä tai miltei näkymättömiä (Ikonen 1999, 365).

Vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksesta on laadittu selkokielen esite. Esitteessä ilmaistaan vammaisuuden määritelmä selkeästi. Vammais-sopimuksen mukaan vammaisia ovat ihmiset, joilla on pitkäaikainen pysyvä vamma, älyllinen vamma, henkinen vamma tai aistivamma. Ihminen voi olla vammaisen, jos hänen vammansa aiheuttavat sellaisia esteitä, että henkilö ei kykene täysipainoisesti osallistumaan yhteiskunnan toimintaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007.)

Kehitysvammaisuuden määritelmiä on erilaisia ja vammaisuutta voidaan lähestyä eri näkökulmista. Vammaisuudessa on kuitenkin kysymys myös siitä, miten henkilö itse kokee omat rajoitteensa ja vammaisuutensa. Ulkopuolelta tulevien määrittelyjen sijaan ensisijaisesti tärkeintä olisi kuunnella henkilöiden omia mielipiteitä ja kokemuksia. (Suomen YK-liitto 2015.)

2.2 Kokemus ja tunteet

Kokemus-sanalla kuvataan arkikielessä jotakuta kokemusta omaavaa henkilöä eli kokijaa tai hetkellisiä mieleenpainuvia ja merkityksellisiä elämyksiä, jotka karttavat elämäkokemuksen myötä. Kokemus merkitsee myös aistihavaintoa ja sen kautta syntyvää tietoa. (Haaparanta & Oesch 2002, 10.) Kokemuksiin ja niiden tulkintaan voi vaikuttaa myös moniaistisuus ja ihmisen kehon erilaiset kokemukset, kehossa tapahtuvat muutokset sekä tilan tuntu (Granö, Keskitalo & Ronkainen 2013, 7). Näiden lisäksi kokemus on myös jotakin jota voidaan kertoa sanoin, ja johon pohjautuvia mielipiteitä ja ajatuksia voidaan henkilöiden kesken vaihtaa. Kokemus on myös sellaista, jota ei voida opettaa, vaan se täytyy oppia itse. (Haaparanta & Oesch 2002, 15.)

Kokemuksen tutkimuksessa voidaan jakaa erilaisia kokemuslaatuja esimerkiksi tunteeseen, intuitioon, tietoon ja uskoon (Perttula & Latomaa 2008, 124). Opinnäytteen kannalta olennaisin näistä kokemuslaaduista on tunne.

Tunteet eli emootiot ovat evoluution aikana kehittyneet helpottamaan sopeutumista eri ympäristöihin ja tukemaan yleistä hyvinvointiamme. Jokaisella tunteella on oma tehtävänsä toiminnan ohjauksessa ja ne ilmenevät ihmisen toiminnassa monin eri tavoin. Tieteen näkökulmasta vaikeimmin lähestyttävä tunteiden taso on tunteisiin liittyvä henkilön subjektiivinen, mielensisäinen kokemus. (Paavilainen 2016, 221–224.)

Nummenmaan (2010) mukaan tunteet ovat biologisia automaattisesti toimivien tunnereaktioiden tietoisia kokemuksia, jotka useimmiten liittyvät johonkin ulkoiseen tapahtumaan, jonka havaitseminen saa aikaan tunnereaktion. Tunteet ovat henkilökohtaisia tapahtumia, joiden avulla kokijan sisäiset tunnetilat välittyvät myös muille erilaisten tunneilmausten avulla. (Nummenmaa 2010, 76.)

Tunneviestintä voi olla myös ilmapiirin viestintää ja olutiloja, joita on vaikea kertoa sanoin. Siihen vaikuttavat keskustelutilanne ja -aihe, ihmisen persoona ja kyvyt toimia tunteillaan. (Dunderfelt 2001, 30–31.) Ihmisen kokemus tai havainto liittyy kiinteästi hänen tapaansa olla eri tilanteissa. Ympäristö on aina vuorovaikuttamassa ihmisen tunteisiin, aisteihin, havaitsemiseen, kokemuksiin ja siten myös toimintaan. (Heidegger 2000, 80, 171–172.) Tunnekokemukset eli tietoisuus omasta mielen ja kehon tuntemuksista auttavatkin ihmisiä muodostamaan tarkempaa tietoa itsestä, toisista ja ympäristöstä sekä tekemään arvioita niistä. Tietoiset tunnekokemukset ovat siten psyykkisiä reaktioita kehomme sisäisiin tapahtumiin ja kokemusta siitä, että ”meistä tuntuu joltakin”. (Nummenmaa 2010, 19.)

Psykologiassa puhutaan elämäntilanteisiin liittyvistä perustunteista, joita ovat ainakin ilo, suru, viha, inho ja pelko (Perttula & Latomaa 2008, 124). Rantasen (2011, 172) mukaan perustunteilla voi olla myös eri muotoja, ja esimerkiksi ahdistus luetaan pelontunteisiin sisältyväksi. Perustunteiden sanotaan ilmenevän yksilönkehityksessä jo varhain ja ne ilmaistaan kaikkialla maailmassa samoin kasvonilmein. Samat kasvonilmeet esiintyvät esimerkiksi myös syntymästään lähtien sokeilla ihmisillä.

Kategoristen tunneteorioiden näkökulmasta ihmisten erilaiset tunnereaktiot ovat kehittyneet koska esimerkiksi sosiaaliset tilanteet ovat vaatineet erilaisia käyttäytymismalleja. (Paavilainen 2016, 224–225.) Epämukavat tunteet, kuten surun tai

pelon tuntemukset, ovat kehomme ja aivojemme viestejä siitä, että kaikki ei ole kunnossa ja että asioille on tehtävä jotakin. Mielihyvää aiheuttavat tunteet kuten ilo, saavat puolestaan ihmiset hakeutumaan positiivisia tunnetiloja synnyttävien tilanteiden pariin. Myönteiset tunnereaktiot auttavat myös elimistöä palautumaan stressistä. (Nummenmaa 2010, 34–35.)

Ihmisen aivoissa sijaitsee insulaari korteksi, jonka merkitys kehollisissa tunteissa, erityisesti negatiivisissa tunteissa, on keskeinen. Kyseisen aivoalueen etuosa on yhteydessä aivojen tunnejärjestelmän osiin ja yhdistelee muun muassa autonomisen hermoston synnyttämiä kehollisia kokemuksia, joita tunteet aiheuttavat. Aivoalueen takaosa on puolestaan erikoistunut haju- ja makuaistimusten käsittelemiseen ja todennäköisesti yhdistelee aistiperäistä ja kehollisuuteen liittyvää tunneinformaatiota. Erilaiset maut ja hajut ovat tärkeitä tunteiden aiheuttajia, ja ihmisillä on taipumus muistaa näitä aistimuksia. Muisto lapsuudenkodin tai mummon ominaisuuksista voi esimerkiksi olla piirtynyt tarkasti muistiin ja voi saada aikaan voimakkaita tunteita ja tunnereaktioita. Nämä valokuvamuistoiksi nimetyt, voimakkaasti mieleen painuneet muistot muistetaan yksityiskohtaisesti, ne koetaan täydellisinä ja niiden muistojäljet eivät katoa kuten arkipäivän muistot. (Nummenmaa 2010, 67–68, 125.)

2.3 Osallisuus

Kehitysvammaisten Tukiliiton visiona on pyrkiä edistämään vammaisten henkilöiden ja heidän perheidensä osallisuutta. Järjestö toimii aktiivisesti vammaisten henkilöiden, heidän läheistensä, jäsenyhdistysten sekä kattojärjestön henkilökunnan kesken yhdessä toimien. (Kehitysvammaisten Tukiliitto 2017.) Kehitysvammaisten Tukiliiton (2017) mukaan osallisuuden toteutuessa henkilö pystyy toimimaan mahdollisimman omatoimisesti, hänellä on valinnanvaraa ja erilaisia toiminnan mahdollisuuksia. Hänellä on myös mahdollisuus vaikuttaa omissa ja yhteisissä asioissa yhdenvertaisesti muiden, samoista asioista kiinnostuneiden ihmisten kanssa. Osallisuus koostuu kolmesta kokonaisuudesta: demokratiasta, autonomiasta ja yhteisöllisyydestä (kuva 1). Demokratia tarkoittaa tekoja, toimijuutta ja yhteisiin asioihin vaikuttamista myös yhteiskunnallisella tasolla. Autonomia merkitsee omatoimisuutta ja mahdollisimman suurta itsenäisyyttä siten, että

henkilöllä on mahdollisuus tehdä esimerkiksi oman arkeen kuuluvien palveluiden sisältöön liittyviä valintoja. Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan lähiyhteisöihin liittymistä kuten julkisten harrastetilojen hyödyntämistä ja yleisten palveluiden käyttämistä erityispalvelujen sijaan. Näiden kolme osa-alueen tulee toteutua, jotta voidaan puhua osallisuuden toteutumisesta. (Kehitysvammaisten Tukiliitto 2017.)

KUVA 1. Osallisuuden toteutuminen
(Kehitysvammaisten Tukiliitto 2017)

Ventola (2013) määrittelee osallistavan teatterin sosiaalisesti sitoutuneeksi taide-toiminnaksi. Hän korostaa yhteisölähtöisyyttä, ohjaajan ja teatteriryhmän sitoutumista sovittuihin päämääriin sekä liittää osallistamisen tavoitteeksi autenttisen osallisuuden ja toimijuuden toteutumisen. (Ventola 2013, 88.) Tunnetuimpia osallistavan teatterin muotoja ovat muun muassa yhteisöteatteri, improvisaatioteatteri ja tarinateatteri (Kasslin-Pottier 2012, 24). Yhteistä osallistavaan teatteriin nimeytyille lajeille on yhteisöllisyys ja yhteiskunnallisuus: osallistava teatteri luo kohtauksia sekä ihmisen itsensä että ympärillä olevan maailman kanssa. Rajat genrejen välillä ovat häilyviä, termejä käytetään synonyymeinä, ja samanlaisia työtapoja käytetään eri lajien kesken. (Korhonen 2001, 132–134.)

Tarinateatteri on Jonathan Foxin ja Jo Salasin Yhdysvalloissa 1970-luvulla kehittämä soveltavan teatterin muoto. Tarinateatterin perusta rakentuu yhteisöllisyydelle, yhteiselle tekemiselle ja jokaisen yksilön perusarvon tunnustamiselle. Suomessa tarinateatterin syntyjuuret ovat terapeuttisessa kentässä, mutta sitä hyödynnetään nykyisin useilla eri ammattialoilla kuten sosiaali- ja terveysalalla. Taiteellisuuden merkitys toiminnassa on keskeinen. Osallisuuden ja kuulluksi tulemisen tärkeys on olennainen osa tarinateatteria, ja se onkin teatterin muoto, jolla on potentiaalia koskettaa sekä itse tekijää, katselijoita ja kuulijoita. Tarinateatteri on alusta monipuoliselle kommunikoinnille. (Rantonen 2019, 20.) Tarinateatteri

keskustelee usealla tasolla samaan aikaan: esiintyjien, katsojien, roolihenkilöiden, eri alojen sekä yhteiskuntaan vaikuttamisen tasoilla (Park-Fuller 2005, 3).

Harju, Silvonen ja Tarinateatteri Mielikuva (1999) korostavat tarinoiden merkitystä tarinateatterissa. Tarinateatteri on menetelmä, jonka avulla on mahdollista tutkia menneisyyttä, pohtia nykyhetkeä sekä kuvitella tulevaisuutta. Tarinateatteri rohkaisee ihmisiä ymmärtämään ja hyväksymään erilaisia totuuksia sekä tutkii erilaisuutta yhteisöissä. Tarinateatterissa pyritään myös lisäämään ja edistämään yhteisen ymmärryksen kehittymistä eri tekemisen tavoin: kuulemalla, näkemällä ja tuntemalla erilaisia kokemuksia, tekoja, ajatuksia, tunteita ja mielikuvia. (Harju ym. 1999, 31.)

2.4 Audiovisuaaliset aineistot

Kanasen (2014) mukaan kaikki autenttisen tilanteen vangitsevat tallenteet voivat toimia tutkimusaineistona. Audiovisuaalista aineistoa voivat olla digikuvat, valokuvat, äänitykset ja videot. (Kananen 2014, 93.)

Visuaalisista, näköaistiin pohjautuvista eli siten myös audiovisuaalisesti tuotetuista aineistoista tulee koko ajan keskeisempiä ja suosittumia eri tieteenalojen laadullisessa tutkimuksessa. Tyypillistä kuitenkin on, ettei tutkimusmethodinen tie mukaile yhtenäistä ohjeistusta ja rakennetta. Erilaisilla visuaalisilla menetelmillä pystytään kuitenkin lisäämään uusia, erilaisia tapoja ymmärtää kulttuurista ja sosiaalista todellisuutta. (Mustola, Mykkänen, Böök & Kärjä 2015, 15.)

Perttula ja Latomaan (2009) mukaan tutkimusaineistojen hankintatavoilla pyritään kuvaamaan ja tallentamaan ihmisten kokemuksia eri tavoin. Näitä kokemuksen kuvaamismuotoja ovat esimerkiksi dialogit, tekstien kirjoittaminen, kehon liike sekä kasvojen ilmeet ja eleet. Tutkimusaineistoon, joka on hankittu empiirisen tutkimuksen aikana, on voitava palata: lähtökohtaisesti tallentavia kuvaustapoja ovat esimerkiksi kirjoittaminen ja piirtäminen, kun taas liikkumi-

seen ja puheeseen liittyvät kuvaustavat vaativat myös muita tallennusmenetelmiä, kuten digi- ja videokameran käyttöä. Näin tuotettuja aineistoja voidaan tarkastella jälkikäteen. (Perttula & Latomaa 2009, 140.)

Audiovisuaalisia aineistoja on mahdollista tuottaa eri tavoin. Tutkija voi esimerkiksi ottaa kuvia tutkittavista, tutkimukseen osallistuvat voivat itse valmistaa aineistoa, tai sitä voidaan tuottaa yhdessä osallistavien menetelmin, jotka lisäävät kommunikointitilanteita ja tuovat tiedon tuottamiseen osallistumisen mahdollisuuden. Erilaisin itseilmaisun tavoin ja välinein voidaankin havainnollistaa kokemusten ja mielipiteiden moninaisuutta. Olennaista kuitenkin on, että osallistujat ovat tietoisia osallisuudestaan ja kuvatuksi tulemisesta ja että toiminta on tuttua ja ymmärrettävissä olevaa. Videokameran käyttö käsivaralla voi helpottaa tutkimuksen läpinäkyvyyttä. Aineistoja voidaan tuottaa myös yhdistelemällä erilaisia taiteellisia menetelmiä kuten teatterin tekemistä videodokumentteihin. Aineiston analyysimenetelmä taas voi keskittyä muun muassa visuaalisen aineksen sisältöön, tyyliin tai vaikka aineiston tuottamiseen ja käyttöön. Tuloksia voidaan esittää esimerkiksi näyttelyiden muodossa tai digitaalisen median avulla. (Mustola ym. 2015, 16–17, 119, 123.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

3.1 KIRSI – moniammatillinen teatterihanke

KIRSI on syksyllä 2018 käynnistynyt Teatteri Telakan ja Kehitysvammaisten Tukiliiton moniammatillinen teatterihanke, jonka tavoitteena on tehdä saavutettava ja esteetön näyttämöteos, jossa yhteiskunnan monikerroksellisuus tulisi esiin myös vammaisuuden näkökulmasta (Kehitysvammaisten Tukiliitto 2017).

Hankkeen tavoitteena on teatterin menetelmin vahvistaa ja tukea kehitysvammaisen aikuisen arjen kokemusmaailmaa sekä vuorovaikutustaitoja. Teatteriryhmissä keskitytään toimintaan osallistuvien henkilöiden ja heidän lähiympäristönsä arjen tilanteisiin ja kokemuksiin. Kehitysvammaiset teatteriryhmäläiset ja moniammatillinen tiimi luovat taidetta tasavertaisina taiteentekijöinä. KIRSI-hankkeen taustalla on ajatus siitä, että historia kuuluu kaikille ja että kaikilla on oikeus oman viiteryhmänsä historian tuntemukselle. (KIRSI – kehitysvammaisen naisen... 2020, 1.) Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (2016) toimii hankkeen toiminnan perustana. Tavoitteena ovat kehitysvammaisten ihmisten osallisuuden sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen teatterin keinoin siten, että jokaisella on mahdollisuus osallisuuteen myös tarpeenmukaisen tuen avulla. Esteettömyyttä ja saavutettavuutta edistetään huomioimalla esimerkiksi harjoitusajat ja kommunikoinnin, valaistuksen, äänimaailman sekä tiedonsiirron erityistarpeet. (Kehitysvammaisten Tukiliitto 2017.)

KIRSI-hankkeen teatterilähtöisen työskentelyn tavoitteita ovat muun muassa kehitysvammaisen henkilön itseilmaisun löytäminen, yhteiskunnan jäsenenä näkyminen ja vaikuttaminen sekä omien kokemusten arvostaminen. Ryhmien harjoituksissa avautuu vuorovaikutuksen mahdollisuus, ja omia tunteita ja ajatuksia kannustetaan ilmaisemaan esimerkiksi puhumalla, äänillä, ilmeillä ja liikkeillä. Harjoitukset, joita ryhmissä toteutetaan, perustuvat vuorovaikutusta tukeviin teatteriharjoitteisiin kuten tarinateatteriin ja sadutukseen. Sadutus on tekniikka jossa ohjaaja kehottaa osallistujaa kertomaan tarinan. Saduttaja kirjaa tarinan ylös sanasta sanaan, jonka jälkeen sadutettavalla on mahdollisuus korjata tari-

naansa. (Heiskanen 2015, 16.) Teatteriharjoitteiden aikana käytetään kuvia, selkeää kieltä ja tukiviittomia ymmärryksen tukena. (Kehitysvammaisten Tukiliitto 2017; KIRSI – kehitysvammaisen naisen...2019, 2–4.)

Teatteriryhmässä esiin nousevista kokemustarinoista on tarkoitus koostaa koko illan pituisen esteettömän teatteriesityksen käsikirjoitus. Tarinoiden tallennusvälineinä käytetään muun muassa audiovisuaalisia laitteita. Toiminnan kautta halutaan välittää kehitysvammaisten henkilöiden kokemuksia ja elämäntarinoita kaikille, jotka kokevat yhdenvertaisuuden tärkeäksi. (KIRSI – kehitysvammaisen naisen...2019, 1–2.)

3.2 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena ja tarkoituksena on tuottaa kokemuksellista ja analysoitua tietoa siitä, miten KIRSI-hankkeen teatteritoimintaan osallistuvat kehitysvammaiset henkilöt kokevat tarinoiden keräämisessä hyödynnettävien audiovisuaalisten laitteiden käytön ryhmätoiminnan aikana. Työn tarkoituksena on myös selvittää, miten käytössä olevat laitteet soveltuvat tarinoiden tallentamisvälineiksi. Tutkimusosuus sisältää haastatteluun osallistuneiden henkilöiden kokemusten tutkimista sekä audiovisuaalisten laitteiden käyttöön ja toimintaan liittyvää osallistuvaa havainnointia.

Olin hankkeessa mukana sosionomiopintojeni projektiopintojen aikana talvella 2018–2019. Teatteriharjoitusten aikana käsiteltiin osallistavan teatterin keinoin kehitysvammaisten ihmisten henkilökohtaisia elämäntarinoita. Näitä tarinoita olisi tarkoitus tallentaa teatteriesityksen käsikirjoitusta varten. Ryhmätoiminnassa on hyödynnetty henkilöiden omia valokuvia, ja tilanteita on dokumentoitu audiovisuaalisilla menetelmillä valokuvausta, videokuvausta ja ääninauhuria hyödyntäen. Harjoitusten aikana ja jälkeen nousi usein esiin pohdintaa, mitkä laitteet sopivat parhaiten tarinoiden tallentamiseen ja millä tavoin sekä miten teatteriryhmäläiset kokevat audiovisuaalisten laitteiden käytön ryhmätoiminnan aikana. Koska aiemmin tutkittua ja analysoitua tietoa ei aiheesta ole, ehdotin tekeväni hankkeessa aiheeseen liittyvän opinnäytetyön.

3.3 Tutkimusongelma ja kysymykset

Tutkimustehtävänä on selvittää miten KIRSI-hankkeen teatteritoimintaan osallistuvat kehitysvammaiset henkilöt kokevat tarinoiden keräämisessä hyödynnettävien audiovisuaalisten laitteiden käytön ryhmätoiminnan aikana. Opinnäyte selvittää myös, miten käytössä olevat laitteet soveltuvat tarinoiden tallennusvälineiksi.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten teatteriryhmäläiset kokevat audiovisuaalisten laitteiden käytön ryhmätoiminnan aikana?
2. Miten audiovisuaaliset laitteet soveltuvat tarinoiden tallennusvälineiksi?

4 TOTEUTUS

4.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytteen tutkimusotteena on laadullinen tutkimus. Laadullisen aineiston yleisimmät keruumenetelmät ovat haastattelu, havainnointi, kysely ja erilaisin tallentamistapojen avulla hankittu tieto. Vapaassa tutkimusasetelmassa on luontevaa yhdistää erilaisia aineiston hankinnan menetelmiä kuten havainnointia tai keskustelua. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71.) Laadullisen tutkimuksen aineistona voidaan käyttää erilaisia dokumentteja kuten äänitteitä, videoita tai kuvia (Kananen 2019, 28).

Kananen (2014) mukaan kvalitatiivinen tutkimus sopii tutkimusotteeksi parhaiten tilanteisiin kun tutkittavasta aiheesta ei ole aiempaa tietoa, tutkimusta tai teorioita. Se sopii myös kun ilmiöstä halutaan saada syvälinen näkemys, pyritään kuvaamaan, tulkitsemaan tai ymmärtämään kiinnostavaa aihetta. (Kananen 2014, 17–18.) Laadulliselle tutkimukselle lisäksi tyypillistä on, että tutkimus tapahtuu haastateltavien luonnollisessa toimintaympäristössä ja aineiston kerääminen, käsittely ja analyysi limittyvät toisiinsa. Lisäksi laadullisen tutkimuksen analyysi saattaa osoittaa, että aineistoa tarvitaan lisää tai sitä on täydennettävä. (Uusitalo 2001, 80.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimukseen osallistujien ja haastateltavien henkilöiden lukumäärää ei ole määritelty. Tärkeintä ei ole aineiston koko vaan syvyys. Tuloksia ei ole tarkoitus yleistää. Kerättävän aineiston määrään vaikuttaa olennaisesti käytettävissä oleva raha ja aika. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73–74, 85.)

KIRSI-hankkeessa toimiva teatteriohjaaja ja Kehitysvammaisten Tukiliiton edustaja, jota kutsun tässä työssä nimellä ohjaaja, ovat molemmat tunteneet teatteriryhmäläiset jo usean vuoden ajan. He ehdottivat haastateltavakseni heille tuttuja henkilöitä. Luotin teatteriohjaajan ja ohjaajan ehdotukseen. Haastateltavat olisivat heidän mukaansa todennäköisesti rohkeita ja halukkaita osallistumaan tutkimukseeni, ja he pystyisivät kommunikoimaan puheella. Heillä olisi myös pitempi-

aikainen kokemus kyseisestä teatteriryhmätoiminnasta. Voisin siten saada haastatteluvastauksista mahdollisimman monipuolisia ja kattavia ja tutkimustuloksista luotettavia. Kanasen (2014) mukaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään valitsemaan haastateltavaksi henkilöt, jotka tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon (Kananen 2014, 97–98). Tuomi ja Sarajärvi (2013) kutsuvat tätä eliititiotannaksi. Haastateltavien valinnan tulee siten olla harkittua, ja valinnan kriteereinä voivat olla esimerkiksi itsensä ilmaisun taito, kirjoitustaito tai puhekyky. Tutkimukseen valittujen henkilöiden lukumäärä voi olla pieni tai suuri. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 86.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien määrää ei kuitenkaan voida määrätä ennakoon, vaan se ratkeaa tutkimusprosessin aikana (Kananen 2019, 30). Opin- näytetyöhön valikoitujen haastateltavien lukumääräksi mietittiin aluksi 2–3 henkilöä. Rajallisten aikaresurssien puitteissa kahden paikalle saapuneen, vapaaehtoisien ja halukkaan tutkimukseen osallistuvan henkilöiden valikoiduttua oli tutkittavien määrä lyöty lukkoon opinnäytteen aineiston keruuta varten.

4.2 Aineiston analysointi

Opinnäytteen aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaan. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkija pyrkii muodostamaan tutkimusaineistosta teoreettisen kokonaisuuden (Kananen 2019, 75). Tuomi ja Sarajärven (2009) mukaan laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysiä väljänä teoreettisena kehyksenä. Aineistolähtöisessä analyysissä vain tutkimuksen aikana hankitulla aineistolla on merkitystä, ei aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 95.) Tämä käytännössä tukee tutkimukseen valittua analyysitapaa, sillä aikaisempaa tutkittua tietoa ei työn aiheesta ole. Analyysiin on liitetty ainoastaan haastattelupäivien aikana esiin tullutta tietoa. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan pyrkiä parantamaan keräämällä tietoa eri lähteistä. Verrattavat lähteet voivat olla tutkimuksen aikana kerättyjä erimuotoisia aineistoja. (Kananen 2019, 33.) Tämän tutkimuksen validiteettia on pyritty vahvistamaan tutkimukseen valituilla aineistonkeruu- ja analyysimenetelmillä.

Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä pyritään kuvaamaan aineistosta saatavaa informaatiota selkeästi, sanallisesti ja tiiviisti. Aineistosta on tarkoitus saada selkeä, jotta tutkittavasta aiheesta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Opinnäytetyön analyysin päättely etenee induktiivisesti ja päättelyn logiikka yksittäisestä yleiseen. Yksittäiset tutkimustulokset on koottu yhteen muodostaen yleistä tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 95, 108.)

Haastatteluiden aikaiset ääninauhurilla tallennetut haastattelut on litteroitu, eli purettu tekstiksi sanatarkasti. Haastatteluaineisto on analysoitu litterointien jälkeen. Kanasen (2014) mukaan tutkimustilanteessa tehdyt äänitykset vangitsevat aidon tilanteen. Kyseiset tallenteet toimivatkin vahvana muistin tukena litteroituja haastatteluja puhtaaksi kirjoitettaessa, opinnäytetyön aineistoon palattaessa ja sitä analysoitaessa. (Kananen 2014, 93.)

Aineistolähtöisessä analyysissä yhdistellään käsitteitä saaden vastaus tutkimusongelmaan. Opinnäytteen aineiston analysointi aloitettiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaan pelkistämällä haastatteluissa saatua tietoa. Pelkistäminen on tehty tiivistämällä nauhoitetuista haastatteluista saatu aineisto osittaisella litteroinnilla. Litteroiden on saatu esille opinnäytteen tutkimusongelman kannalta olennaiset ilmaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 111.) Analysoinnin aikana käytiin haastatteluaineistoa läpi värikoodin avulla ryhmitellen ja pelkistäen tekstiä siten, että jäljelle on jäänyt vain teemoihin liittyvät olennaiset asiat.

Tämän opinnäytteen pelkistämisvaiheessa jäljelle jäivät ilmaukset liittyen audiovisuaalisten laitteiden käyttöön ryhmätoiminnan aikana. Ilmaukset liittyvät myös tarinateatterissa syntyneiden tarinoiden ja tarinoinnin apuna käytettyjen kuvien herättämiin tunteisiin sekä osallisuuden kokemukseen. Pois ovat karsiutuneet esimerkiksi haastattelijan lisäkysymyksiin esitetyt ilmaukset ja vastaukset.

Pelkistämisen jälkeen aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin etsien aineistosta samankaltaisuutta kuvaavia käsitteitä, jotka yhdistettiin luokiksi. Tällä pyrittiin tiivistämään aineistoa lisää sisällyttäen sitä yleisempiin käsitteisiin analysoinnin selkeyttämiseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 109.) Luokiksi muodostuivat audiovisuaaliset laitteet, tunteet ja osallisuuden kokemus.

Sisällönanalyysissä edetään klusteroinnin jälkeen vielä analyysin syvempään vaiheeseen, abstrahointiin eli käsitteellistämiseen. Abstrahoinnilla pyritään yhdistämään ja tiivistämään entisestään jo luotuja luokkia siten, kuin se on sisällön kannalta mahdollista. Abstrahointia voidaan kuvata prosessina, jossa tutkija yleiskäsitteiden avulla muodostaa kuvauksen tutkimastaan kohteesta. Uutta teoriaa muodostetaan vertaamalla alkuperäisaineistoa teoriaan ja johtopäätöksiin, ja tuloksina muodostuu malli, käsitteet tai aineistoa kuvaavat teemat. Pyrkimys on ymmärtää tutkittavia heidän näkökulmastaan käsin koko analyysiprosessin aikana. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 111–113.) Tässä opinnäytetyössä ei koettu abstrahoinnille kuitenkaan olevan tarvetta, sillä ryhmittelyjen jälkeen havaintojoukkojen määrä koettiin jo riittäväksi ja tiivistetyksi.

4.3 Tutkimusaineiston hankinta

Aineiston hankintamenetelmänä käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua ja osallistuvaa havainnointia. Työn aineistoa ovat haastatteluaineisto sekä osallistuvalla havainnoinnilla saatu tieto audiovisuaalisten laitteiden toiminnasta.

Haastattelussa tärkeää on saada mahdollisimman paljon tietoa aiheesta. Suositeltavaa on, että haastateltavat voivat etukäteen tutustua kysymyksiin tai aiheeseen. Käytännössä tämä voi toteutua haastatteluajankohdan sopimisen tai haastattelulupien keräämisen yhteydessä. On eettisesti perusteltua kertoa mitä aihetta haastattelu koskee, jotta kaikki osapuolet tietävät mistä on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73.)

Laadulliseen tutkimukseen liittyvän puolistrukturoidun teemahaastattelun toteutin parihaastatteluna kolmen eri tapaamiskerran ja seitsemän päivän aikana kahdelle eri henkilölle keväällä 2019. Teatteriharjoitusten jälkeen välittömästi toteutettujen haastatteluiden kesto yhteensä oli noin 20–25 minuuttia kerrallaan. Ennen haastattelun aloittamista kävimme haastateltavien kanssa läpi mistä tutkimuksessa ja haastatteluissa on kyse ja mihin he ovat lupautumassa. Samalla allekirjoitettiin myös henkilökohtaiset tutkimusluvut.

Haastattelukysymykset ja näkökulmat mietittiin alustavasti etukäteen yhdessä ohjaajan kanssa. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen, keskustelua ohjaavien teemojen mukaisesti, ja tarkentavilla kysymyksillä selkeytetään ihmisten ymmärrystä, tulkintoja ja kuvauksia asioista. Haastattelu on hyvä aloittaa mahdollisimman avoimilla kysymyksillä, jotta tutkittava voisi kuvata kokemuksiaan mahdollisimman aidosti. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.)

Toteutin haastattelun suullisesti keskustellen. Haastattelun aikana olin valmis käyttämään myös puhetta tukevaa, korvaavaa ja täydentävää kommunikointia (AAC) tai kommunikoinnin apuvälineitä, mutta niitä ei tarvittu (Papunet 2020). Etukäteen päätetyillä kysymyksillä ja teemoilla pystyin pitämään haastattelujen aikaiset keskustelut aiheessa pyrkien löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimusongelman kannalta. Pyrin muotoilemaan ja sanoittamaan kysymykset mahdollisimman selkeiksi. Lisäkysymyksillä tarkensin artikulointia ja omia ja haastateltavan vastauksia ja ilmauksia. Pidin tilanteessa ideaalina kuitenkin myös haastateltavien vapaata kokemukserontaa mahdollisimman moniaineeksisen haastatteluisällön saamiseksi.

Hirsjärvi ja Hurmeen (2000, 47–48) mukaan teemahaastattelussa kysymykset eivät välttämättä ole tietyssä muodossa tai järjestyksessä. Haastattelun etuina ovat myös joustavuus ja keskustelumahdollisuus joten kysymyksiin voidaan palata tai ne voidaan toistaa. Tämä sopi hyvin teatteriryhmän toiminnassa käytettäväksi, sillä halusin että haastattelu on enemmänkin keskustelutyypinen ajatuksia herättelevä tilanne kuin jäykkä strukturoitu haastattelu. Toimin itse samalla myös kirjurina, koska en tiennyt haastateltavien kirjoitustaidon tasosta enkä halunnut asettaa heitä eriarvoiseen asemaan.

Audiovisuaalisista laitteista tutkimusosuuteen liittyvän ryhmätyöskentelyn aikana käytettiin ääninauhuria ja videokameraa. Haastattelujen aikana hyödynsin ääninauhurin käyttöä sekä kannettavaa tietokonetta. Kanasen (2014, 94) mukaan teemahaastattelussa käytetäänkin aina ääninauhuria. Toisen haastattelukerran yhteydessä videotallenteita katsottiin kannettavan tietokoneen ruudulta.

Osallistavassa havainnoissa tutkija osallistuu ryhmän toimintaan yhtenä sen jäsenenä. Hän voi liittää havainnointiin myös vapaamuotoisesti toteutettuja haastatteluja, sillä tutkija on tutkittavien kanssa luonnollisessa vuorovaikutuksessa, osana tilannetta ja ympäristöä. (Uusitalo 2001, 90.) Sosiaaliset vuorovaikutustapahtumat ovatkin tärkeä osa tiedonhankintaa. Osallistamiseen perustuvia menetelmiä käyttävän tutkijan roolissa tärkeää on arvostaa tutkimukseen osallistuneita henkilöitä, heidän kokemuksiaan ja tietoaan. Tutkijan tarkoitus on oppia, koota ja koordinoita ihmisiltä tulevaa informaatiota ja ideoita. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 83.) Osallistuvaa havainnointia toteutin audiovisuaalisten laitteiden käyttöön ja toimivuuteen liittyen ryhmätoiminnan, haastattelujen sekä aineiston analysoinnin aikana.

4.4 Teatteriryhmäkerrat

Jokainen tapaamiskerta mukaili sisällöltään pitkälti samoja struktuureita: aloitus, työskentelyvaihe ja lopetus. Tapaamisten kokonaiskesto oli 1,5 tuntia sisältäen haastatteluajan. Haastattelut toteutettiin jokaisen kerran lopuksi.

Teatteritoimintaan osallistui noin viisi kehitysvammaista henkilöä, Teatteri Telakan teatteriohjaaja, Kehitysvammaisten Tukiliiton edustaja sekä minä. Yhdellä kerralla paikalla oli myös hankkeessa mukana oleva teatteriesityksen käsikirjoituksen kirjoittava kirjailija.

Ryhmäkerroilla oli aina sama toistuva rakenne, sillä sama järjestys tuo tuttuutta ja turvallisuutta. Teatteriharjoitukset alkoivat kuulumiskierroksella ja teatteriohjaajan vetämällä yhteisellä alkulämmittelyllä, johon liittyi keskittymisharjoituksia, liikettä ja musiikkia. Tämän jälkeen aloitimme itse toiminnan eli harjoitukset. KIRSI-hankkeen teatteriryhmissä käytettäviä harjoitustekniikoita ovat olleet erilaiset tarinankerrontatavat: kokemustarina puheentasolla, kokemustarina kuvasta lähtien ja kokemustarina liikkeestä lähtien. Teatteriryhmän harjoituksissa kannustetaan ilmaisemaan itseään eri tavoin esimerkiksi keskustelemalla, ääntelemällä, ilmeillä, kosketuksilla tai liikkumalla, mikä vain tuntuu itselle luontevalta tavalta. Ihmisten vuorovaikutustaitoja pyritään vahvistamaan teatterin keinoin, ja ryhmissä käytetään teatterin ja tanssin harjoitusmenetelmiä kuten tarinateatteria.

(KIRSI – kehitysvammaisen naisen...2019, 2.) Eri tarinankerrontatavoin kehitysvammaisen ihminen voikin löytää uusia tapoja ilmaista itseään, esittää omia mielipiteitään ja toimia tasavertaisena kansalaisena.

Tunnetuimmista osallistavan teatterin muodoista teatteriryhmän toiminta on lähinnä tarinateatteria, joka on osallistavan teatterin muoto. Tarinateatteriesitys alkaakin useimmiten esiintyjän improvisoinnista, jonka aihe liittyy joko yleisön jäsenen tai improvisoijan omaan itseen tai elämästä kumpuavaan tarinaan. Joskus tarinoiden herättelemiseksi käytetään erilaista rekvisiittaa. Tutkimusosuuteen liittyvillä tapaamiskerroilla teatteriohjaajan vetämät harjoitteet liittyivät joko pieniin improvisoituihin tilanteisiin rekvisiittaa hyödyntäen tai tarinankerrontaan valokuvien avulla. Ideoiden virittäjinä käytettiin myös Mahti-tunnekortteja. Improvisoinnilla tarkoitetaan esityksen luomista esittämishetkellä ilman harjoittelua, reagoimista hetkessä näyttämöllä (Yes Finland 2018; Teinilä 2019, 16).

Pöytäteatterin muodossa toteutetuissa tarinateatterituokioissa jakauduimme aluksi pieniin ryhmiin keskustellaksemme jokaisen ryhmäläisen mukanaan tuomista valokuvista. Valokuvat näytettiin toisille joko iPad-tablettitietokoneen ruudulta, paperisena valokuvana tai matkapuhelimen näytöltä. Pohdimme valokuvan herättämiä muistikuvia, tunteita ja tuntemuksia liittyen esimerkiksi tuoksuihin, ajatuksiin ja kokemuksiin, jotka palautuvat mieleen kuvia katsellessa. Itse toimin pienryhmän vetäjän roolissa ohjaten keskusteluita. Asetin ääninauhurin pöydälle nauhoittamaan, ja ohjaaja kuvasi tilanteita videokameralla joko käsivaralla tai jalustalla osittain itsekkin toimintaan osallistuen. Osallistujat olivat koko ajan tietoisia laitteiden läsnäolosta. He saivat myös vaikuttaa siihen, otetaanko laitteita mukaan vai ei. Tämä tukee jokaisen henkilön osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta.

Lopuksi pienryhmät kokoontuivat yhteen, ja tarinat kerrottiin kaikille läsnä oleville. Yhteisen lopetuksen jälkeen toteutin haastattelut kahdelle ryhmäläiselle. Viimeisellä haastattelukerralla esitin haastateltaville kannettavan tietokoneen ruudulta myös kaksi noin 5 minuutin pituista edellisillä harjoituskerroilla kuvattua videota. Ideana oli kartoittaa ajatuksia ja tunteita siitä, miltä tuntuu katsoa itseään ulkopuolisin silmin, tallentuvatko heidän ilmeensä, eleensä ja sanansa sellaisina kuin he haluavatkin. Itsensä näkeminen auttaisi heitä mahdollisesti myös hahmottamaan kuinka eri tavoin kerättävät tarinat alkavat pikku hiljaa kehittymään.

5 TULOKSET

Opinnäytetyön tutkimustuloksissa kuvataan KIRSI-hankkeen teatteriryhmätoimintaan osallistuvien kehitysvammaisten henkilöiden kokemuksia audiovisuaalisten laitteiden käytöstä ryhmätoiminnan aikana. Tulokset osoittavat muun muassa että laitteet koettiin huomaamattomiksi ja niiden käyttäminen osana teatteriryhmätoimintaa hyväksi asiaksi. Osallistuvan havainnoinnin kautta saadut tulokset osoittavat että audiovisuaaliset laitteet soveltuvat teatteriryhmäläisten kokemustarinoiden tallentamisvälineiksi. Tuloksissa avataan analyysivaiheen aikana yhdistetyistä käsitteistä muodostettuja luokkia ja niiden sisältöä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 113). Työn tuloksista muodostuu käytäntöön ja kokemuksiin sidottua uutta tietoa sekä teatteriryhmäläisten että työelämätahon hyödynnettäväksi.

Haastattelemieni kehitysvammaisten teatteriryhmäläisten kokemukset olivat pääasiassa positiivisia. Esiin nousi esimerkiksi vastauksia, joiden mukaan audiovisuaalisten laitteiden läsnäoloon oli totuttu. Laitteiden käyttäminen osana teatteriryhmätoimintaa koettiin mahdollisuutena tallentaa eri tavoin ilmaistuja kokemuksia, tunteita ja tarinoita. Käytössä olevat audiovisuaaliset laitteet mahdollistavat käyttöominaisuuksillaan ja toiminnoillaan erilaisten kokemustarinoiden tallentamisen ja osallisuuden toteutumisen.

5.1 Audiovisuaaliset laitteet tarinoiden tallentajina

Jokaisen ryhmätoimintakerran alussa kerrottiin kaikille yhteisesti audiovisuaalisten laitteiden läsnäolosta ja mitä niillä tultaisiin tekemään kyseisellä kerralla. Kaikki osapuolet olivat siten tietoisia laitteiden läsnäolosta. Ensimmäisellä ja viimeisellä kerralla videokamera asetettiin kuvaamaan jalustalla. Kameran paikkaa siirrettiin tilanteiden muuttuessa. Kamera kuvasi henkilöitä noin 1,5–2 metrin etäisyydeltä koko ryhmätoiminnan ajan.

Osallistuin itse aktiivisesti ryhmätoimintaan ja tein samalla havainnointia. Itse ryhmätoiminnan aikana en huomannut osallistujien reagoivan laitteisiin mitenkään

vaikka itselläni oli pieniä vaikeuksia käyttöön saamani ääninauhurin tallennuskansioiden kanssa. Jouduin kysymään neuvoa ohjaajalta, jotta en olisi tallentanut keskusteluja toistensa päälle. Kattavampi perehtyminen laitteen toimintoihin olisi helpottanut käyttöä ensimmäisellä kerralla.

Tarinateatteriharjoitukset toteutettiin pöytäteatterin keinoin pöydän ympärillä istuen. Ääninauhuria käytettiin tarinateatterin tarinoiden tallentamisessa. Olymposnauhuri oli mielestäni monimutkainen ja kömpelö oppia käyttämään. Haastattelujen litteroinnin aikana huomasin sen olevan myös hieman vanhanaikainen. En löytänyt laitteesta tietoa Internetistä. Olisin halunnut saada laitteen toiminnoista esimerkiksi suurimman tallennusaajan ja sisäisen muistin koon tietooni. Johtoa, joka laitteen ja tietokoneen välille olisi käynyt, ei ainakaan itseltä löytynyt, vaan se piti hankkia. Äänityslaitteen tallennusaika olisi ollut olennainen tieto, jotta ei olisi tarvinnut jännittää tallentaako laite halutut tarinat ja haastattelut, vai pitääkö tallennustilan käyttöä säännöstellä. Lisäksi nauhuri nopeutti sekä omaa että haastattelemieni henkilöiden puhetta, joka kyllä korjaantui saatua nauhoitteet siirrettyä tietokoneelle.

Ääninauhurilla äänitettäessä taustahälyttömällä hetkellä nauhoitus 30–40 cm etäisyydellä puhuvasta henkilöstä tuotti litterointia varten suurimmalta osin tarpeeksi selkeää äänimateriaalia. Välillä taustahäly eli muiden ihmisten äänet ja keskustelu, musiikki ja muu meteli särki kuitenkin ääntä ja vaikeutti todella pahasti sitä, kuulinko omaa tai haastateltavien puhetta, kun kuuntelin tallennetta suoraan äänityslaitteesta. Kun tallenne siirrettiin tietokoneelle, ei tarkka kuuntelu eikä voilymin nosto kaiuttimien kauttakaan auttanut juuri tilannetta. Lisäksi ääninauhuria ja tietokonetta ei tulisi pitää päällä yhtä aikaa, sillä laitteiden keskinäinen läheisyys aiheutti tallenteeseen liian suurta meteliä ja särinää, jotta omasta tai haastattelemieni henkilöiden puheesta olisi saanut selvää. Pieni osa haastattelumateriaalista jäi kuulematta ja sanatarkkaan litteroimatta tämän vuoksi, vaikka suurimman osan sainkin talteen. Tuloksena on siis tieto, että tarinoiden tallentaminen onnistuu, mutta ainakin kyseisellä ääninauhurilla nauhoittaminen vaatii rauhallisemman, taustahälyttömän tilan, jotta tarinat saataisiin hyvälaatuisina talteen. Laadukkaat kuulokkeet olisivat voineet myös helpottaa heikompilaatuisten tallenteiden kuuntelua.

Ääninauhuri oli toiselle haastateltavalleni uusi laite. Sen toiminnan periaatteet olisi ollut hyvä ennen käyttöä käydä yhdessä läpi esimerkiksi harjoitusnauhoituksen ja sen kuuntelemisen muodossa. Tämä jäi minulta tekemättä. Toisella teatteriryhmäkerralla toinen haastateltavistani kysyi, mikä pöydällä oleva laite on. Silloin ymmärsin, ettei hän ollut ymmärtänyt ääninauhurin olevan se laite, joka nauhoittaa pöytäteatterikeskusteluja ja osasin reagoida tähän kertomallani mistä laitteesta on kyse. Harjoitusnauhoitus olisi tuonut ryhmäläisille enemmän konkreettista informaatiota ja oivallusta heti alussa, mikä on laitteen käyttötarkoitus ja miten laite tallentaa heidän kokemustarinoitaan.

Kannettava tietokone oli hyvä laite näyttää videoita kahdelle ryhmätoimintaan ja haastatteluun osallistuneelle. Isommalle joukkioille se olisi ollut pienen näytön ja laitteen äänentoiston kannalta haasteellista. Teatteriharjoitusten aikaisten videoitten katselemisesta, itsensä tarkkailemisesta ja havainnoinnista ulkopuolisin silmin oltiin hyvin kiinnostuneita, ja haastateltavat olisivat halunneet tehdä tätä enemmänkin. He kiinnittivät huomioita esimerkiksi siihen, millä tavoin heidän äänensä kuului, tallentuivatko heidän tarinansa siten kuin he halusivatkin ja miltä he näyttivät. Käsivaralla, lähikontaktissa kuvatuista videoista tulevat esiin ihmisten ilmeet ja eleet ja sanat paremmin kuin kauempaa jalustalla kuvatuista, joissa äänimateriaali ja pienempien yksityiskohtien hahmottaminen oli osittain heikkoa välimatkasta ja ympäristöstä aiheutuvasta hälystä johtuen.

Videokamera toimi moitteettomasti, kunhan siihen muisti ladata akun etukäteen. Itse en käyttänyt videokameraa, jotta pystyin keskittymään osallistumiseen, havainnointiin ja haastatteluihin. Ohjaaja hoiti videokameran käytön jokaisella ryhmäkerralla. Videokameran käyttö vaikutti vaivattomalta, kun laitteen tunki ennakolta. Kameran näytön kääntäminen osallistujia kohti vaikutti olevan mielenkiintoista seurattavaa.

5.2 Teatteriryhmäläisten kokemuksia

Aistihavainnoilla on olennainen osa taideteoksen, myös teatterin tekemisessä ja kokemisessa. Havainto eli yhdistelmä aistimuksia ja aikaisempia kokemuksia linkittyvät ihmisen aistitietoon, joka on ihmisen sisäisten ja ympärillä tapahtuvien tilanteiden oivaltamista ja kokemista. Näin syntyy myös taiteen tekemiseen liittyvää tunne-, toiminta-, ja mielikuvatietoa. (Granö ym. 2013, 7.) Kehitysvammaisten haastateltavien vastauksista voi todeta, että audiovisuaalisten laitteiden käyttö koettiin huomaamattomaksi ympärillä tapahtuvaksi toiminnaksi: laitteet aistittiin, mutta ne eivät häirinneet haastateltavia. Tuloksista selviää, että laitteiden läsnäolo koettiin myös positiiviseksi asiaksi. Ääninauhuriin ja videokameraan niin läheltä kuin kauempaakin kuvaavana laitteena ei kiinnitetty huomiota, eikä laitteiden läsnäolo vaikuttanut haastateltavien omaan eikä ryhmän toimintaan. Haastateltavat kertoivat pystyneensä eläytymään tilanteisiin, kuten improvisointiharjoituksiin tai tarinankerrontaan. Toinen haastatelluista kertoi kuvaavansa itseään myös kotona ollessaan. He olivat tottuneet videokameran läsnäoloon teatteriharjoituksissaan. Laitteet voivat siis olla teatteriryhmissä mukana.

Haastattelukysymyksiin videokameran ja äänityslaitteen käytöstä osana ryhmätoimintaa vastattiin muun muassa seuraavasti:

”Mä en nähnyt sitä.”

”En määkään huomannu. Ei häiritse minua yhtään.”

”Tuntuu hyvältä.”

”Vaikuttaa hyvältä. Ööö.. että pystyy niinku filmaan tai jotain.”

”Ei niissä oo mitään eroa.”

”Positiivista että tulee tarvetta.”

”Juu sitte mun ääni oli semmonen ku mä halusin.”

”Se on arkipäivää että laitteet tulevat lähelle.”

Kolmannen haastattelun yhteydessä katsoimme kannettavan tietokoneen ruudulta kaksi noin viiden minuutin pituista videota, jotka oli kuvattu tutkimuskertojen aikana. Ideana oli osoittaa haastateltaville, miten eri tavoin tarinat voivat lähteä rakentumaan, sekä saada esille ajatuksia, tunteita ja kokemuksia siitä, miltä

heistä tuntuu nähdä itsensä ja oman toimintansa. Taidemuotoinen työskentely sisältää kehollisuutta ja toiminnallisuutta: visuaalista materiaalia voidaan käsitellä esimerkiksi teatterin keinoin ja päinvastoin (Keskitalo 2013, 189). Tilanteen ja tilan aistiminen, tunteiden ja toiminnan luoma yhteys sekä tämän yhteyden tärkeys ihmisen kokemukselle toimii työskentelyn perustana. Kehollisuuden huomioiminen lisää visuaalisuutta ja hahmottaa toimintaa. (Granö ym. 2013, 7–8.) Itsensä näkeminen tietokoneen ruudulta oli toiselle haastateltavalleni ilmeisesti uutta. Keskustelimme siitä, miltä heistä tuntuu nähdä itsensä tarinan kertojana ja osana pöytäteatteriseuruetta, ulkopuolisen silmin nähtynä. Juttelimme myös kehon fyysisyydestä ja siitä mihin he kiinnittävät itsessään huomiota, miksi ja miten he sen kokevat.

Itsensä havaitsemiseen liittyviä huomioita kerrottiin seuraavasti:

”Kamala.”

”Tuntui kivalta, kivalta katsoa itseä.”

”Ihan hyvältä näyttää meikäläinen tuossa.”

”Näytä sitä videota.”

”Vähän outoa. Eiku mä nään eka kertaa.”

”Se, että miltä tämä toinen käsi näyttää.”

5.3 Tunteet osana tarinateatteria

Kokemuksen tutkimuksen laaduista tässä työssä olennaisin on tunne. KIRSI-hankkeen teatteriryhmätoiminnan aikaiset tunteet ja ajatukset nousivatkin tärkeään rooliin opinnäytetyön tuloksissa.

Tunteiden ilmaisemisen taidoissa esiintyy usein erityisiä haasteita ihmisillä, joilla on jo muutenkin ongelmia kommunikaatiokyvyissään. Kehitysvammaisen henkilön tunnetaidot voivat olla puutteellisia ja tunteiden sanoittaminen vaikeaa. (Ikonen 1999, 365.) Haastattelemani henkilöt pystyivät kuvaamaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanallisesti. Vastaukset eivät olleet kovin monisanaisia eivätkä monipuolisia, mutta esiin nousi kuitenkin merkityksellisiä asioita. Se miten haastateltavat kuvasivat omia tunteitaan, antaa tärkeää tietoa siitä, miten hyvin he ovat

sopeutuneet ryhmätoimintaan ja audiovisuaalisten laitteiden käyttöön ryhmätoiminnan aikana. He viihtyivät erittäin hyvin, heidän yhteisössään vallitsi luottettava ilmapiiri, ja tunteita uskalsi näyttää muiden henkilöiden ja laitteiden läsnä ollessa.

Tutkimusprosessin haastattelujen aikana korostin haastateltavilleni useamman kerran kuinka tärkeää on, että he kertoisivat nimenomaan heidän omia henkilökohtaisia, myös negatiivisiksi koettuja ajatuksia ja tunteita. Toisen haastateltavan vastaukset jäivät ensimmäisellä haastattelukerralla hyvin vähäsanaisiksi. Huomatessani asian aloin jatkossa tietoisesti kutsumaan häntä etunimellä ja siten osoittamaan kysymyksen juuri hänelle. Annoin hänelle lisäksi enemmän aikaa muodostaa rauhasa vastauksensa. Tämän jälkeen hänen vastauksensa alkoivatkin olla kuvailevampia, henkilökohtaisempia ja humoristisempia.

Teatteriryhmän pöytäteatterin keinoin toteutetussa tarinateatterissa käytettiin valokuvia tarinoiden, ajatusten ja tuntemusten herättelijöinä. Valokuvien avulla tallentuu osa menneisyyttä ja henkilöhistoriaa, joka voidaan palauttaa mieleen vuosienkin päästä. Valokuvien avulla voi herätä muistoja esimerkiksi lapsuuden aikaisista tapahtumista. Valokuvien kautta tapahtuva muistaminen onkin muistojen rakentamista: myös joidenkin asioiden aktiivista unohtamista ja valokuvaamatta jättämistä. (Granö ym. 2013, 14.)

Pöytäteatterin ja haastattelun aikana nousi esiin ryhmäläisten merkityksellisiä elämäntarinoita, muistoja ja tuntemuksia, myös kipeitä sellaisia. Esiin nousi niin mukavia kuin epämukaviakin perustunteita kuten ilo ja suru (Perttula & Latomaa 2009, 124). Toisen teatteriryhmäkerran aikana keskustellessamme valokuvien herättämistä tunteista toinen haastateltavistani ei halunnut kertoa kuvasta eikä ajatuksistaan muille. Kannustin häntä kertomaan niistä myöhemmin, jos hän haluaisi. Korostin sitä, että vaikka nauhuri nauhoittaa keskustelumme, hänen tarinaansa ei tulisi käyttää missään ilman hänen suostumustaan. Hänen halutessaan keskustelumme jäisi myös meidän väliseksemme ja voisin myös sammuttaa laitteen. Toteutin ryhmätoiminnan jälkeen haastattelun. Edellä mainittu haastateltava oli tietoinen päällä olevasta ääninauhurista, koska olimme keskustelleet asiasta. Yhtäkkiä hän sanoi haluavansa kertoa niin kuvaansa liittyvän tarinan kuin tuntemuksensa siitä, miltä hänestä tuntuu kertoa se meille. Arvostin

elettä paljon. Koin, että oma osallisuuteni ja ryhmätoiminnan aikainen tutustuminen lisäsi haastattelutilanteessa koettua luottamusta. Kannustuksellakin oli mahdollisesti osuutta asiaan. Minun ja haastateltavien välille syntyikin luottamuksellinen ja merkityksellinen vuorovaikutussuhde, sillä he uskalsivat haastattelutilanteessa lopulta avautua syvistäkin tuntemuksista.

Havaintsin molemmista haastateltavista lisäksi sen, että ainoastaan heille kohdistettu huomio ja kiinnostus nimenomaan heidän elämäntarinoitaan kohtaan oli tärkeää. Lisäksi tein huomion, että he kokivat tärkeäksi sen, että heidän mielipiteensä ja kokemuksiin liittyvät ajatuksensa ja tunteensa hyväksyttiin ja niitä arvostettiin. Positiivisena pidettiin lisäksi ajatusta siitä, että heidän tarinansa voisivat olla osa teatteriesityksen käsikirjoitusta ja mielellään siten, että he itse esittäisivät tarinoitaan roolihahmojen kautta.

Tunteista keskusteleminen nosti esiin seuraavia ilmauksia:

”Ainakin minusta tuntuu hyvältä kertoa näitä.”

”Kuva helpotti.”

”Hienoja tarinoita.”

”Tuntuu.. positiiviselta.”

”Tuntu helpottuneelta.”

”Juu no mää oon tämmönen mysteerinen.”

”Nyt mä uskallan kertoa. Kun mä kerroin näistä niin tuli ahdistus siitä ja mä itkin.”

”Mun äitin vanhempien kuolema. Se ahdisti mua.”

5.4 Osallisuus teatteriryhmässä

Kehitysvammaisten Tukiliiton mukaan (2017) osallisuuden eri osa-alueet eli demokratia, autonomia ja yhteisöllisyys toteutuvat silloin, kun osallistuja pystyy vaikuttamaan yhteisiin ja omiin asioihinsa, toimimaan mahdollisimman omatoimisesti ja tekemään valintoja sekä toimimaan lähiyhteisöissä. Sosiaalisesti sitoutuneen teatteriajattelun pohjalla on myös vahvasti ajatus kuulluksi tulemisesta ja yksittäisen kansalaisen äänen pääsemisestä kuuluviin omaa elämää koskevissa asioissa (Koskenniemi 2007, 20; Ventola 2013, 88).

Kehitysvammaisilla teatteriryhmäläisillä oli ryhmätoiminnan ja haastattelujen aikana mahdollisuus vaikuttaa siihen, otetaanko käytössä olevista audiovisuaalisista laitteista videokamera ja ääninauhuri mukaan toimintaan vai ei. Jokaisella kerralla ne haluttiin ottaa mukaan. He myös päättivät halusivatko näyttää ja kertoa muille valokuvistaan ja minkä verran.

Tutkimukseni audiovisuaalisiin laitteisiin ja osallisuuteen liittyvät haastattelukysymykset sekä itsensä näkeminen ulkopuolisin silmin tietokoneen ruudulta avasivat sitä, tallensivatko laitteet heidän mielestään ryhmätoiminnan ja kokemustarinat, sanat, ilmeet ja eleet siten kuten he halusivatkin. Tällä pyrin lisäämään tietoisuutta heistä itsestään ja toimijuudesta osana teatteriryhmää, tässä tapauksessa heidän lähiyhteisöään. Osallistuminen ja oma rooli osallistavassa teatteriryhmätoiminnassa sekä koko illan pituisen teatteriesityksen toteuttavassa työryhmässä oli heille tärkeä asia.

Toisella haastattelukerralla esitin haastattelukysymyksiä täydentäviä lisäkysymyksiä kuten ”Tuleeko teille joku muu vaihtoehto mieleen, miten kerätä teidän tarinoitanne talteen kuin videokamera tai ääninauhuri?” Tämä antoi haastateltavilleni vaikutusmahdollisuuksia siihen, mitä laitteita ryhmässä käytetään, ja tietoa siitä, mitkä olisivat heille mieluisimmat tarinoiden kerronta- ja tallennustavat audiovisuaalisten laitteiden lisäksi tai niiden vaihtoehdoksi. Mieluisimmiksi tavoiksi esitettiin videokameran ja äänityslaitteiden ohella keskustelemista, kirjoittamista ja laulamista sekä mielikuvituksen käyttämistä. Osallisuuden toteutuminen on huomioitu hyvin KIRSI-hankkeen teatteriryhmätoiminnan eri osa-alueilla, myös opinnäytetyön aikana.

Osallisuuteen liittyviä ilmauksia haastattelujen aikana tuli esiin seuraavasti:

”Suullisesti kertoa tarinoita. Niin ja sitte vähän värittää niitä.”

”Oma rooli. Niin.”

”Tuntuu kivalta. Sillai niinku kun on itse mukana.”

6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyön joka vaiheessa olen kiinnittänyt huomiota työn eettisyyteen ja luotettavuuteen. Opinnäytettä kirjoittaessani olen noudattanut TAMKin kirjallisen raportoinnin ohjeita. Tutkimuksen ensimmäinen eettinen kysymys syntyi jo aihetta valitessa: onko tutkimalleni aiheelle perusteita ja miksi alan tekemään tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129). Tässä opinnäytteessä aiheen valinta perustui tiedon tarpeelle KIRSI-hankkeen kehitysvammaisten teatteriryhmään osallistuvien henkilöiden kokemuksista sekä toiminnassa mukana olevien audiovisuaalisten laitteiden soveltuvuudesta tarinoiden tallennusvälineiksi. Aihetta ei ollut aikaisemmin tutkittu, joten perusteita oli olemassa. Tutkitulla tiedolla pyritään edistämään sitä, että kehitysvammaisten teatteritoimintaan osallistuvien henkilöiden osallisuus, omat mielipiteet, ajatukset ja tunteet tulevat kuulluksi ja huomioiduiksi ja sitä kautta heidän taiteelliset ja älylliset kykynsä käyttöön heidän omaksi ja KIRSI-hankkeen hyödyksi sekä yhteiskunnan rikastamiseksi. (Yleissopimus vammaisten... 2016.)

Opinnäytteen teoriaa varten etsin tietoa Internetistä ja kirjallisuudesta. Haasteellisimmaksi koin löytää tietoa audiovisuaalisten laitteiden käyttämisestä sosiaalialan kontekstissa. Lisäksi kehitysvammaisten tunteisiin liittyvää tutkittua tietoa oli vaikea löytää. Teoriaosuudesta muodostui kuitenkin toimiva ja se käsittelee hyvin tutkimuksen aihetta. Teoria muodostui pääosin ammattikirjallisuudesta, yhdistysten julkaisuista sekä yleisemmästä kirjallisuudesta. Aineiston analyysin koin opinnäytteen hankalimpana osuutena hyvien lähdekirjojen puuttuessa. Tutkimuksen aikaisen tiedon klusterointi oli monimutkaista. Näistä tekijöistä huolimatta koin saavani luokittelun tiivistetyksi olennaisimpiin tutkimuksen aiheisiin.

Opinnäytetyösopimus tehtiin Kehitysvammaisten Tukiliiton ja Tampereen ammattikorkeakoulu TAMKin kanssa. Haastateltavilta henkilöiltä tutkimuslupa hankittiin opinnäytetyön liitteenä olevalla lomakkeella, jonka pyrin muotoilemaan selkokieliseksi eli sisällöltään ja sanastoltaan selkein sanoin, kirjaimin ja numeroin, yleiskieltä ymmärrettävämmäksi ja luettavammaksi, huomioiden haastateltavien mahdolliset toimintarajoitteet (Henttonen & Puranen 2012). Pidin eettisesti tärkeänä

että kirjallinen lupa kysyttiin henkilöiltä itseltään, tutkimukseen osallistujien kanssa keskusteltiin ennen ensimmäistä haastattelua ja selvitettiin mistä tutkimuksessa on kyse ja mihin he ovat lupautumassa. Tärkeäksi koin myös sen, että he saivat oman kappaleensa allekirjoitetusta tutkimusluvasta. Näin he voivat palata halutessaan sopimukseen ja tulevat tietoisiksi siitä, mihin ovat vapaaehtoisesti osallistumassa. Vapaaehtoisuus onkin yksi tutkimuksen eettisistä velvollisuuksista tiedonantajia kohtaan (Uusitalo 2001, 31).

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden lukumääräksi varmistui lopulta kaksi henkilöä. Rajalliset aika- ja talousresurssit asettivat raamit tutkittavien määrälle ja aineiston koolle. Haastateltaviksi henkilöiksi pystyy valitsemaan eniten tietoa ja kokemusta tutkittavasta asiasta omaavat henkilöt, mutta aineiston niukkuus ei koidu kuitenkaan ongelmaksi, sillä tuloksia ei yleistetä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73–74.) Kaksi haastateltavaa oli otantana hyvin pieni joukko. Isommalla määrällä haastateltavia tulokset olisivat todennäköisesti kattavampia. Suurempi haastateltavien määrä olisi tuonut tuloksiin lisää erilaisia näkökulmia ja moninaisuutta. Koin kuitenkin, että tulokset edustavat hyvin kahden haastateltavan kokemuksia, mikä oli tutkimuksen tarkoituskin. Koin myös, että toisilleen entuudestaan tutut haastateltavat rohkaisivat toisiaan lähtemään tutkimukseeni mukaan sekä ilmaisemaan rohkeammin omia mielipiteitään. Lisäksi he malttoivat antaa toiselleen aikaa pohtia ja muodostaa ajatukset ja lauseet loppuun.

Parihaastatteluna toteutettu keskustelutyypinen tilaisuus mahdollisti luotettavan ilmapiirin, jolloin aroista ja henkilökohtaisemmistakin asioista pystyttiin keskustelemaan. Yksilöhaastattelu olisi voinut olla toinen vaihtoehto, jolloin huomio olisi ollut jakamaton, mutta silloin toisen henkilön peilaaminen ja tuki olisi puuttunut. Aineistoa tuli riittävästi luotettavien tulosten saamiseksi. Koin haastattelun eduiksi joustavuuden, keskustelumahdollisuuden ja sen, että kysymykset ja vastaukset oli mahdollista toistaa tai niitä voitiin selventää. Haastatteluiden ja osallistuvan havainnoinnin kautta saatiin myös tietoa, joka olisi muuten jäänyt tavoittamatta. Aikaa haastatteluiden tekemiselle olisi voinut kuitenkin varata enemmän. Haastattelulle varattu aika oli lyhyt, joten haastattelua häiritsi kiireen tuntu. Haastateltavilla oli selvästi kokemusta aiheesta, joten rauhassa ja kiireettä toteutetut haastattelut olisivat todennäköisesti antaneet vielä tarkempaa ja syvällisempää tietoa. Tutkimustulokset antavat kuitenkin hyvää ja tärkeää tietoa kehitysvammaisten

haastateltavieni kokemuksista, ja opinnäytteen tuottaman uuden, analysoidun tiedon jälkeen jatkotutkimuksia voidaan tarvittaessa tehdä laajempien tulosten saavuttamiseksi.

Opinnäytteen tutkimusotteeksi valitsin laadullisen tutkimuksen, sillä saisin tuottaa uutta tutkimatonta tietoa ja pystyin valitsemaan useamman tutkimusmenetelmän mahdollisimman kattavan aineiston saamiseksi (Kananen 2019, 28). Puolistrukturoidun teemahaastattelun kysymyksillä, tarkentavilla lisäkysymyksillä sekä kysymysten toistamisella pyrin selkeyttämään sekä aihetta, omaa artikuloitiani että tutkittavien antamia vastauksia. Haastateltavat saivat halutessaan vielä täydentää tai muuttaa vastauksiaan.

Haastateltavat kehitysvammaiset henkilöt olivat entuudestaan minulle tuntemattomia. Tämän vuoksi kysymysten selkeyttäminen ja sen varmistaminen, että olen ymmärtänyt vastaukset oikein, oli luotettavien tulosten saamisessa tärkeässä asemassa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 192–193). Käytin haastattelun aikana lomaketta, jonka avoimilla ja täydentävillä kysymyksillä sain hyvin tietoa tutkimusongelman kannalta, mutta jäin pohtimaan olisivatko suljetut kysymykset tuoneet tutkijan kannalta yksiselitteisempiä vastauksia esimerkiksi koetuista tunteista. Isomman tutkimusjoukon kohdalla tämä olisi mietittävä aihe. Opinnäytteen kirjallista osuutta tehdessäni ja litterointeja purkaessani pohdin myös esitettyjen kysymysten samankaltaisuutta. Olisiko kysymyksistä pitänyt laatia yksinkertaisempia ja teemoiltaan vielä selkeämpiä ja tiivistetympiä? Olisiko se tuottanut erilaista tietoa?

Tutkimuksessani tärkein kokemukseen liitettävistä kokemuslaaduista oli tunne. Tutkimuksen aihe liittyy siten haastateltavien hyvin henkilökohtaisiin kokemuksiin ja tuntemuksiin (Nummenmaa 2010, 76). Kehitysvammaisten teatteriryhmässä kerättäviin aineistoihin, äänimateriaaliin ja videoihin liittyy kysymyksiä esimerkiksi tunnistettavuuden suhteen. Anonyymiteetti ja yksityisyys on taattava, joten en liitä konkreettista tutkimusaineistoa opinnäytetyöhöni. Videokameralla kuvattuja aineistoja voidaan käyttää vain tutkimusluvassa mainituissa jatkotutkimuksissa. (Mustola ym. 2015, 17.) Tutkimusprosessiin liittyvän tiedon käsittelin luottamuksellisesti ja tutkimusluvassa mainituissa puitteissa pitäen sisällään myös osallis-

tuvan havainnoinnin. Haastatteluaineiston litteroinnin toteutin koodivärein ja -nimin suojellen haastateltavien yksityisyyttä. Litteroitu aineisto hävitetään opinnäytteen valmistuttua. Opinnäytteestä ei voida tunnistaa henkilöitä, tekopaikkaa tai paikkakuntaa.

Olen pyrkinyt mahdollisimman selkeästi kuvaamaan opinnäytteen tutkimusprosessin eri vaiheet, miten toteutin aineiston analysoinnin ja mitkä ovat tulokset, jotta ne ovat arvioitavissa ja tutkimus voidaan tarvittaessa toteuttaa uudessa kontekstissa. Tutkimuksen vahvistettavuutta lisäsi muun aineiston ohella haastattelulomakkeiden käyttö, joihin kirjattujen tietojen perusteella voidaan samaa tutkimusaihetta tarkastella syvemmin myöhemmässäkin vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 139.)

7 POHDINTA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Opinnäytteen aikana tutkittiin miten audiovisuaaliset laitteet soveltuvat tarinoiden tallennusvälineiksi. Audiovisuaaliset laitteet sopivat mielestäni kehitysvammaisten teatteriryhmäläisten kokemustarinoiden tallentamisvälineiksi, myös opinnäytetyön aikana käytössä olleet. Käyttöominaisuuksiin ja toimintoihin tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota, jotta kehitysvammaisten henkilöiden elämäntarinoita saataisiin tallennettua laadukkaaksi jatkohyödynnettäväksi aineistoksi.

Tutkimuksen aikana nousi esiin huomioita esimerkiksi siitä, kuinka kuva- ja ääni-laadun varmistamiseksi videokuvaaminen lähikuvana ja käsivaralla on parempi vaihtoehto kuin jalustalla kuvaaminen. Lähikuvaus videokameralla ja käsivaralla tallentaa ihmisten eleet ja ilmeet, sanat, kehonkielen ja muun non-verbaalisen viestinnän tarkemmin kuin videokuvaus jalustalla kuvattuna. Vaikeasti kehitysvammaisen tunnereaktiot voivat olla pieniä, miltei huomaamattomia (Ikonen 1999, 365). Kaikkien teatteritoimintaan osallistuvien, myös puhetta tukevia, täydentäviä ja korvaavia kommunikointitapoja (AAC) käyttävien henkilöiden tarinoita tulee pystyä tallentamaan. Kuvilla ja bliss-symboleilla tapahtuvan viestinnän apuvälineiden, kuten puhelaitteen tai keskusteluohjelman avulla tuotetut sanat, ilmaiset ja tarinat olisi yhtä tärkeää saada talteen sekä muiden että henkilön itsensä tarkasteltavaksi, yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Papunet, 2020.)

Audiovisuaaliset laitteet muotoilevat tutkijan ohella tutkimustilannetta. Esimerkiksi erilaisten kameroiden ominaisuudet vaikuttavat siihen, miten ne osallistuvat toimintaan. Tilanteisiin osallistuvat kehitysvammaiset teatteriryhmäläiset ovat myös olennaisesti päättämässä tilanteiden kulusta, joten ehdotankin, että sekä käsivaralla että jalustalla videokuvaamiseen voisi osallistuttaa henkilökunnan lisäksi myös itse kehitysvammaiset ryhmäläiset. He olisivat itse tuottamassa aineistoa kameran molemmin puolin. Osallistujat voivat kuvata tilanteita, mutta he voivat vaikuttaa myös sisältöön näyttelemällä ja esittelemällä kameralle itseään siten kuin haluavatkin. Tällöin lähtökohtaisesti jo itse kamera laitteena edistää osallisuutta aineiston ja tarinoiden kokoamisessa. Tämä toimisi mahdollisesti myös muita audiovisuaalisia laitteita ja menetelmiä kuten ääninauhuria ja digika-

meraa käytettäessä. Ääninauhurin tulisi todennäköisesti olla toiminnoiltaan käytössäni ollutta Olympos-nauhuria yksinkertaisempi, ehkä myös suurempinäyttöisempi ja isommilla näppäimillä toimiva. Lähtökohtana lisäksi on, että käyttäjät ymmärtävät laitteiden toimintatavat ja periaatteet. Osallistumisen perustana onkin se, että kuvaaminen on tuttua ja ymmärrettävää (Mustola ym. 2013, 123). Olisikin hyvä tutkia, mitkä laitteet voisivat toimia tässä yhteydessä. Käytettäessä audiovisuaalisia laitteita, käyttäjien tuentarpeisiin tulisi myös kiinnittää huomiota ja varata resursseja, jotta toiminta olisi mahdollista ja mieluista. Nykyiset digi- ja videokamerat ovat kevyitä ja niiden käyttäminen myös liikuttaessa on mahdollista. Digitaalisissa laitteissa on lisäksi paljon tallennustilaa, ja näytöltä voi yhdessä katsella jo otettuja kuvia ja videoita. Kameroiden kehittyvä tekniikka mahdollistaakin erilaisia kuvaamisen ja osallistamisen tapoja.

Yksi erityisesti opinnäytetyön litterointivaiheessa tehdyistä huomioista oli se, miten videokameralla kuvattujen, kannettavan tietokoneen ruudulta katsottujen sekä ääninauhurilla nauhoitettujen tallenteiden äänilaatu vaihteli. Puheesta ei saanut välillä selvää ja taustamelu huononsi tallenteiden laatua. Tätä pystyisi mahdollisesti korjaamaan langattomia mikkejä käyttämällä. Langattomat mikit eivät sitoisi osallistujia pöydän ääreen, vaan mahdollistaisivat paremmin liikkeen ja äänen käytön esimerkiksi tanssin ja laulun keinoin. Laulaminen olikin yksi haastateltavieni ehdotuksia tarinoiden kerrontatavoiksi. Teatteritekniikko Ruokokosken (2020) mukaan radioaalloilla toimivat mikit vaativat kyllä esimerkiksi teattereilla käytössä olevat vastaanottimet, äänipöydän, tietokoneen ja nauhoittamiseen sopivan tietokoneohjelman lisäksi laitteista ymmärtävän henkilön kuten teatteritekniikon työpanoksen, mutta nämä mahdollistaisivat sen, että arvokkaat kokemukset ja tarinat tallentuisivat hyvälaatuisina ja sellaisina kuin itse kehitysvammaiset teatteriryhmäläiset haluaisivatkin.

Haastetta opinnäytetyössä itselleni toi se, etten ole media-alan osaaja: audiovisuaalisten laitteiden käyttäminen ja toiminnoista kertominen voisi alaa enemmän tuntevalle olla luontevampaa ja syvällisempää. Tekniikkaa tunteva henkilö voisi nähdä erilaisia toimintaan osallistavia mahdollisuuksia. Erilaisten audiovisuaalisten laitteiden ja aineistojen kuten äänitteiden ja videoiden käyttäminen osana teatteritoimintaa esimerkiksi sosiaalialalla avaa kuitenkin laajoja mahdollisuuksia toteuttaa osallistavaa, yhdenvertaista taidetta.

LÄHTEET

Dunderfelt, T. 2001. Intuitio ja tunneviestintä. Ihmisten välinen näkymätön yhteys. 2. painos. Helsinki: Dialogia Oy.

Granö, P., Keskitalo, A. & Ronkainen, S. 2013. Visuaalisen kokemus. Johdatus moniaistiseen analyysiin. Vantaa: Hansaprint Oy.

Haaparanta, L. & Oesch, E. 2002. Kokemus. Tampere: Juvenes Print Oy.

Harju, A., Silvonen, L. & Tarinateatteri Mielikuva. 1999. Tarinateatteri. Playback Theatre. Vantaa: Tummuvuoren kirjapaino Oy.

Heidegger, M. 2000. Oleminen ja aika. Kupiainen R. (suom.) Tampere: Vastapaino. Alkuperäinen teos 1927.

Heiskanen, V. 2015. Sadutus, kuvasadutus, kuvitus. Visuaalisen sadutuksen työvälineitä luomassa. Aalto yliopisto. Taiteen kandidaatin opinnäyte.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri. n.d. Neurokognitiiviset häiriöt. Verkkosivu. Luettu 30.1.2020. https://www.hus.fi/sairaanhoito/lasten-sairaanhoito/lastenneurologia/Neurokognitiiviset_hairiot/Sivut/default.aspx

Henttonen, P. & Puranen, T. 2012. Kun lukeminen ja kirjoittaminen on vaikeaa. Tampere: Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. 6.–7. painos. Helsinki: Tammi.

Ikonen, O. 1999. Kehitysvammaisten opetus: mitä ja miten? 2. painos. Helsinki: Hakapaino Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2019. Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas. Avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. 5. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kasslin-Pottier, H. 2012. Näyttämöllä työyhteisö. Teatterin keinot kehittämistyössä. Management Institute of Finland. MIF.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. 2017. KIRSI – moniammatillinen teatterihanke. Verkkosivu. Luettu 11.5.2020. <https://www.tukiliitto.fi/toiminta/aikuiset/teatterista-voimaa-vuorovaikutukseen/kirsi-moniammatillinen-teatterihanke/>

- Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. 2017. Osallisuus. Verkkosivu. Luettu 10.5.2020. <https://www.tukiliitto.fi/tavoitteet/osallisuus/>
- Kehitysvammaliitto ry. 2016. Kehitysvammaisuus. Verkkosivu. Luettu 27.1.2020. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/>
- Keskitalo, A. 2013. Moniaistinen analyysisynteesi. Teoksessa Granö, P., Keski-
talo, A. & Ronkainen, S. Visuaalisen kokemus. Johdatus moniaistiseen analyysiin. Vantaa: Hansaprint Oy. Luettu 12.5.2020.
- KIRSI – kehitysvammaisen naisen historia (työnimi). 2019. Hankeideaesite. Julkaisematon asiakirja.
- Korhonen, P. 2001. Katarsis. Draama, teatteri ja kasvatus. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Koskenniemi, P. 2007. Osallistava teatteri. Devising ja muita merkillisyyksiä. Vantaa: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.
- Mustola M., Mykkänen, J., Böök M. & Kärjä, A. 2015. Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 170. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Nummenmaa, L. 2010. Tunteiden psykologia. Helsinki: Tammi.
- Paavilainen, P. 2016. Toimivat aivot. Kognitiivisen neurotieteen perusteita. 1. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Papunet. 2020. Puhetta korvaava kommunikointi AAC. Verkkosivu. Päivitetty 5.3.2020. Luettu 11.5.2020. <https://papunet.net/tietoa/puhetta-korvaava-kommunikointi-eli-aac>
- Park-Fuller, L. 2005. Beyond Role-Play: Playback Theatre And Conflict Transformation. New York: Centre for Playback Theatre.
- Perttula, J. & Latomaa, T. 2009. Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. 3. painos. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus.
- Rantanen, J. 2011. Tunteella! Voimaa tekemiseen. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Rantonen, J. 2019. Näyttelijä, rauha ja konflikti. Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Tampereen yliopisto. Teatteritaiteen maisterin opinnäyte.
- Ruokokoski, M. Teatteritekniikka. 2020. Haastattelu 11.4.2020. Haastattelija Weck, S. Tampere.
- Seppälä, H. 2017. Erilaiset eväät. Kirja kehitysvammaisuudesta. 2. painos. Kehitysvammaliitto ry.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Vammaisia tulee kohdella samalla tavalla kuin muita ihmisiä. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2007:4, selkokieli. Helsinki: Yliopistopaino.

Suomen YK-liitto. 2015. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Somero: Sälekarin Kirjapaino Oy.

Teinilä, J. 2019. Improvisaatio ja kieli. Kehollinen ja kielellinen vuorovaikutus improvisaationäyttämöllä. Tampereen yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. painos. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Uusitalo, H. 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma: johdatus tutkielman maailmaan. 1.–7. painos. Porvoo: Juva.

Ventola, M. 2013. Osallistava teatteri. Laadukas aikalaiskonsepti. Teatterikorkeakoulu. Lisensiaatin tutkimus.

Vernerin. 2020. Kehitysvammaisuuden määritelmiä. Verkkosivu. Päivitetty 23.1.2020. Luettu 8.5.2020. <https://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuuden-maaitelmia>

Yes Finland. 2018. Tuure Pitkänen Talks About The Development of The Improv Scene in Finland. 103. jakso. Podcast-tallenne. Julkaistu 24.3.2018. Viitattu 10.5.2020. <https://yesfinland.com/podcast/tuurepitkanen/>

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2016/27.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Tutkimuslupa

Tämä tutkimuslupa tarkoittaa, että:

- Minun kertomiani asioita voi käyttää tutkimuksessa, jossa kerätään kokemustietoa videokuvauksen ja äänityslaitteen käytöstä.
- Tutkimus liittyy Tampereen ammattikorkeakoululle tehtävään opinnäytetyöhön.
- Tutkimusaineistoa kerää opiskelija Sara Weck.
- Tutkimusaineistoa ovat haastattelulomakkeen tiedot, videomateriaali ja äänitetyt keskustelut, joita puhutaan Kirsi-hankkeen teatteriryhmässä keväällä 2019.
- Tutkimukseen ei tule haastateltujen nimiä eikä muita tietoja.
- Kerätty tieto voidaan antaa eteenpäin jatkotutkimuksia varten.
- Opinnäytetyö julkaistaan Internetissä Theseus-tietokannassa.

Annan luvan käyttää kertomiani asioita tutkimuksessa.

Päiväys _____

Allekirjoitus

Liite 2. Haastattelulomakkeen kysymykset

Kerta 1.

1. Huomasitko videokameran läsnäoloa?
2. Huomasitko äänityslaitteen läsnäoloa?
3. Vaikuttiko laitteen läsnäolo toimintaasi? Millä tavoin?

Kerta 2.

1. Miltä sinusta tuntui kertoa tarinaasi videokameran läsnä ollessa?
2. Miltä sinusta tuntui kertoa tarinaasi äänityslaitteen läsnä ollessa?
3. Helpottiko tutusta kuvasta kertominen esiintymistäsi?
4. Kumpi oli helpompaa, työskentely videokameran edessä vai ääninauhurin kanssa?
5. Miltä sinusta tuntuu ajatus, että tarinasi on mahdollisesti osa näytelmän käsikirjoitusta?

Kerta 3.

1. Jos tarinoitasi tallennetaan näytelmän käsikirjoitusta varten, kumpi olisi sinulle mieluisampi tapa kerätä tietoa: videokuvaten vai ääninauhurilla nauhoittaen? Vai jollakin muulla tavoin?
2. Tuntuuko sinusta että kokemuksesi (liikkeet, ajatukset, tunteet, sanat) tallentuvat katsojalle/kuulijalle sellaisena kuin haluatkin?
3. Herättikö itsensä näkeminen ja kuuleminen millaisia tuntemuksia ja ajatuksia?
4. Kysymykseni loppuivat tähän. Haluaisitko lisätä jotakin?

